

DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS IN TEACHING THE SCIENTIFIC SOCIALISM COURSE FOR QUANG BINH UNIVERSITY STUDENTS

PHÁT TRIỂN KỸ NĂNG TƯ DUY PHẢN BIỆN TRONG DẠY HỌC HỌC PHẦN CHỦ NGHĨA XÃ HỘI KHOA HỌC CHO SINH VIÊN ĐẠI HỌC QUẢNG BÌNH

Nguyễn Thị Anh Khuyên
Trường Đại học Quảng Bình

ABSTRACT: *In the modern higher education system, critical thinking is considered one of the essential competencies to be cultivated in students. The skill of critical thinking plays a crucial role in determining the effectiveness of educational activities and students' academic achievements. Teaching the subject of Scientific Socialism at the university level provides students with opportunities to develop and hone their critical thinking skills. This article presents the current situation and proposes fundamental measures to promote critical thinking skills in teaching Scientific Socialism to students at Quang Binh University.*

Keywords: *Skills, critical thinking, scientific socialism, Quang Binh University students.*

TÓM TẮT: Trong hệ thống giáo dục đại học hiện đại, tư duy phản biện được xem là một trong những năng lực cốt lõi cần rèn luyện cho sinh viên. Kỹ năng tư duy phản biện đóng vai trò quan trọng trong việc xác định hiệu quả hoạt động giáo dục và thành tích học tập của sinh viên. Dạy học môn Chủ nghĩa xã hội khoa học ở trường đại học giúp sinh viên có cơ hội được rèn luyện và phát triển kỹ năng tư duy phản biện. Bài viết trình bày thực trạng và đề xuất những biện pháp cơ bản nhằm phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học môn Chủ nghĩa xã hội khoa học cho sinh viên Trường Đại học Quảng Bình.

Từ khóa: Kỹ năng, tư duy phản biện, chủ nghĩa xã hội khoa học, sinh viên Trường Đại học Quảng Bình.

1. MỞ ĐẦU

Chủ nghĩa xã hội khoa học là một trong ba bộ phận hợp thành chủ nghĩa Mác - Lênin. Giảng dạy học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học ở trường đại học có ý nghĩa lớn trong việc giáo dục thể giới quan, phương pháp luận khoa học; giúp sinh viên có cái nhìn khách quan về thế giới; lập trường tư tưởng chính trị vững vàng; hun đúc tình yêu, ý thức trách nhiệm với quê hương, đất nước.

Trường Đại học Quảng Bình là trường Đại học đa ngành được thành lập vào ngày 24/9/2006 theo quyết định số 237/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ. Sứ mệnh của nhà trường

là đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao của tỉnh. Để thực hiện nhiệm vụ giáo dục đào tạo, nhà trường đã thực hiện chương trình học, hoạt động giảng dạy và nghiên cứu khoa học đa dạng nhằm phát triển nguồn nhân lực chất lượng về kiến thức, kỹ năng trong đó có kỹ năng tư duy phản biện. Tuy nhiên, trong quá trình giảng dạy, việc phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên đang đối mặt với nhiều rào cản, ảnh hưởng đáng kể đến chất lượng của quá trình đào tạo. Sinh viên trường Đại học Quảng Bình vẫn còn thiếu kỹ năng tư duy phản biện dẫn đến tình trạng học thụ động và giảm hiệu suất học tập, ảnh hưởng không nhỏ đến kết quả học tập và

đào tạo của trường. Do đó, phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong giảng dạy học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học tại Trường Đại học Quảng Bình là nhiệm vụ cần thiết để phát triển kỹ năng tư duy khoa học, củng cố niềm tin, bản lĩnh chính trị của sinh viên nhằm ngăn ngừa sự suy suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống trong giai đoạn hiện nay.

2. NỘI DUNG

2.1. Khái quát về tư duy phản biện và phát triển kỹ năng tư duy phản biện

2.1.1. Tư duy phản biện

Có rất nhiều quan niệm khác nhau khi bàn đến tư duy phản biện. Theo Richard Paul và Linda Elder trong cuốn Cẩm nang tư duy phản biện - khái niệm và công cụ đã định nghĩa “tư duy phản biện là nghệ thuật phân tích và đánh giá tư duy với định hướng cải thiện nó” [4, tr.9]. Theo Michael, tư duy phản biện là “khả năng, hành động để thấu hiểu và đánh giá được những dữ liệu thu thập được thông qua quan sát, giao tiếp, truyền thông và tranh luận” [2; tr.14]. Còn theo nhà tâm lý học người Mỹ J. Dewey lại cho rằng “tư duy phản biện là sự suy xét chủ động, liên tục, cân trọng về một niềm tin, một giả định khoa học có xét đến những lý lẽ bảo vệ nó và những kết luận xa hơn được nhắm đến” [2, tr.13]. Theo từ điển bách khoa toàn thư mở Wikipedia “Tư duy phản biện là một quá trình tư duy phản biện gồm phân tích và đánh giá một thông tin đã có theo các cách nhìn khác cho vấn đề đã đặt ra nhằm làm sáng tỏ và khẳng định lại tính chính xác của vấn đề, lập luận phản biện phải rõ ràng, lô gic, đầy đủ bằng chứng, tỉ mỉ, khách quan và công tâm” [3].

Như vậy, các định nghĩa trên về tư duy phản biện mặc dù không hoàn toàn đồng nhất nhưng có thể rút ra được những điểm chung khẳng định tư duy phản biện là một quá trình tư duy tích cực, liên tục và chủ động, trong đó người suy nghĩ phân tích, đánh giá và đưa ra quyết định dựa trên thông tin và lý luận phù hợp. Tư duy phản biện yêu cầu người suy nghĩ có khả năng đặt ra những câu hỏi cụ thể, đánh

giá và xác định tính đúng đắn của giả định, niềm tin hay kết luận một cách cẩn thận và kỹ lưỡng. Nó cũng đòi hỏi người suy nghĩ có khả năng liên kết và đưa ra những kết luận mới, sáng tạo dựa trên thông tin và lý luận có sẵn. Tư duy phản biện còn đòi hỏi người suy nghĩ có khả năng xác định tính phù hợp và độ tin cậy của nguồn thông tin để đưa ra quyết định hợp lý và có giá trị thực tiễn.

2.1.2. Phát triển kỹ năng tư duy phản biện

Phát triển kỹ năng tư duy phản biện là “quá trình chủ động tạo ra sự vận động, biến đổi từ thấp đến cao, từ kém hoàn thiện đến hoàn thiện hơn ở các chủ thể các năng lực tiếp nhận và xử lý thông tin, chứng minh tính khoa học hay không của các giả thuyết, hình thành tri thức mới đưa tư duy phản biện từ phê phán, tự điều chỉnh đến dự báo, định hướng và tạo động lực thực hiện yêu cầu cao hơn của nhận thức” [1, tr.21].

Nhiệm vụ chính của việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện là cải thiện chất lượng và hiệu quả của quá trình tư duy. Đối tượng trong quá trình này được hướng dẫn để có khả năng xử lý thông tin một cách chính xác và hiệu quả. Các kỹ năng như quan sát, phân tích, suy luận, đánh giá, giải thích trong tư duy phản biện được nâng cao thông qua áp dụng các phương pháp tư duy khoa học.

Phát triển kỹ năng tư duy phản biện ở nhà trường cần được thực hiện có kế hoạch và hướng dẫn cụ thể. Trong quá trình này, các đối tượng tham gia bao gồm nhà trường, giảng viên và chính bản thân sinh viên. Trong đó, nhà trường, giảng viên là chủ thể; sinh viên là đối tượng được phát triển kỹ năng tư duy phản biện.

2.2. Vai trò của việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong giảng dạy học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học cho sinh viên hiện nay

Việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong giảng dạy học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học cho sinh viên hiện nay đóng vai trò quan trọng giúp sinh viên hiểu sâu hơn và phân

tích, đánh giá khách quan các hiện tượng và sự việc trong xã hội. Cụ thể:

Thứ nhất, giúp sinh viên có khả năng phê phán và đánh giá các quan điểm, lập luận, dữ liệu có liên quan đến chủ đề môn học. Dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học đòi hỏi sinh viên có khả năng tư duy phản biện để xác định và phân tích các vấn đề xã hội, kinh tế, chính trị. Mặt khác, việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện giúp sinh viên trở nên nhạy bén hơn trong việc phê phán và đánh giá các quan điểm liên quan đến chủ đề môn học. Sinh viên sẽ học cách xem xét một quan điểm từ nhiều góc độ khác nhau, đồng thời đánh giá tính lô gic, tính khách quan, sự hợp lý của các lập luận và bằng chứng. Kỹ năng này giúp sinh viên phát triển khả năng suy luận, phân tích đối tượng nghiên cứu cũng như đưa ra nhận định và quyết định dựa trên việc xem xét các yếu tố có liên quan đến nội dung nghiên cứu.

Thứ hai, giúp sinh viên xây dựng cách tiếp cận phản biện và khoa học. Sinh viên học cách sử dụng phương pháp tiếp cận hợp lý, có những dẫn chứng, bằng chứng đúng đắn để xây dựng các lập luận và đưa ra quan điểm chính xác, khoa học. Kỹ năng này giúp sinh viên trở nên linh hoạt trong việc tìm hiểu, phân tích, giải thích các hiện tượng xã hội, đưa ra các giả thiết và kết luận chính xác dựa trên dữ liệu.

Thứ ba, giúp sinh viên phát triển khả năng nhận diện các luận điệu xuyên tạc, phản động. Hiện nay, các lực lượng phản động luôn tìm cách chống phá nền hòa bình, độc lập của đất nước bằng nhiều hình thức khác nhau trong đó hình thức phổ biến nhất là thực hiện diễn biến hòa bình trên các trang mạng xã hội. Sinh viên là một trong những đối tượng mà các lực lượng phản động hướng đến để thực hiện âm mưu tự chuyển biến, tự chuyển hóa. Do đó, phát triển kỹ năng tư duy phản biện góp phần giúp sinh viên phát triển khả năng phân tích thông tin một cách cẩn thận, xem xét nguồn gốc, độ tin cậy và mục đích của thông tin trước khi đưa ra quyết định về tính xác thực. Sinh viên được

hướng dẫn phương pháp tư duy khoa học giúp họ nhận ra các luận điệu sai lệch, sự lệch lạc trong lập luận. Điều này giúp sinh viên nhận biết những luận điệu xuyên tạc và thông tin sai lệch từ các lực lượng phản động trên mạng xã hội.

Thứ tư, giúp sinh viên xây dựng phương pháp luận toàn diện, khách quan và thúc đẩy sự chủ động trong việc tiếp cận cái mới. Sinh viên phát triển tốt kỹ năng tư duy phản biện trong quá trình học tập giúp họ có cái nhìn đa chiều khi nghiên cứu, đánh giá, xem xét vấn đề. Trong quá trình học tập cũng như tham gia vào các hoạt động như thảo luận và làm việc nhóm, sinh viên có tư duy phản biện thường biết cách tiếp thu và lắng nghe ý kiến của giảng viên và bạn học. Từ đó, họ có khả năng rút ra nhiều phương án khác nhau cho vấn đề nghiên cứu cũng như đánh giá tính đúng đắn hay sai lầm của các quan điểm, tìm hiểu bản chất của vấn đề trước khi đưa ra kết luận. Quá trình tư duy theo hướng phản biện giúp sinh viên phát triển khả năng phân tích sắc bén và khả năng xác định các khía cạnh quan trọng của vấn đề góp phần làm cho quá trình nghiên cứu và học tập của họ trở nên thú vị và hiệu quả hơn.

Thứ năm, hỗ trợ sinh viên phân tích các hiện tượng và sự việc xã hội với góc nhìn đa chiều, phát huy tính sáng tạo trong tư duy. Thông qua việc giảng dạy học phần chủ nghĩa xã hội khoa học, giảng viên khuyến khích sinh viên thu thập và phân tích dữ liệu xã hội từ nhiều nguồn khác nhau, đánh giá tính tin cậy và độ chính xác của dữ liệu cũng như áp dụng các phương pháp phân tích để rút ra những kết luận, suy luận đúng đắn. Kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học giúp sinh viên sử dụng các phương pháp nghiên cứu xã hội để phân tích các hiện tượng và sự việc một cách chính xác và đưa ra nhận định dựa trên cơ sở khoa học.

2.3. Thực trạng phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học cho sinh viên Đại học Quảng

Bình hiện nay

Năm học 2022- 2023, tại Trường Đại học Quảng Bình, học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học được triển khai giảng dạy cho 4 lớp sinh viên năm nhất khóa 64. Để làm rõ thực trạng phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học, tác giả đã tiến hành khảo sát 100 sinh viên trong tổng số 240 sinh viên tham gia học tập và phỏng vấn

các giảng viên tham gia giảng dạy các môn lý luận chính trị nói chung và giảng dạy học phần chủ nghĩa xã hội khoa học nói riêng.

2.3.1. Thực trạng phát triển kỹ năng tư duy phản biện của sinh viên trong học tập học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học ở góc độ nhận thức và thực hành

2.3.1.1. Nhận thức của sinh viên về kỹ năng tư duy phản biện

Bảng 1. Nhận thức của sinh viên về kỹ năng tư duy phản biện

Nội dung	Ý kiến đánh giá		
	Rất đồng ý	Đồng ý	Không đồng ý
Kỹ năng đánh giá đa chiều, logic và sáng tạo vấn đề	55%	40%	5%
Kỹ năng tích lũy thông tin, ghi nhớ nhiều thông tin và kiến thức khác nhau	30%	35%	35%
Kỹ năng phản đối người khác và bảo vệ quan điểm cá nhân.	20%	25%	55%
Kỹ năng suy nghĩ và đánh giá độc lập	25%	45%	30%
Kỹ năng xử lý thông tin phức tạp và mâu thuẫn một cách hiệu quả	23%	37%	40%

(Nguồn: Kết quả điều tra)

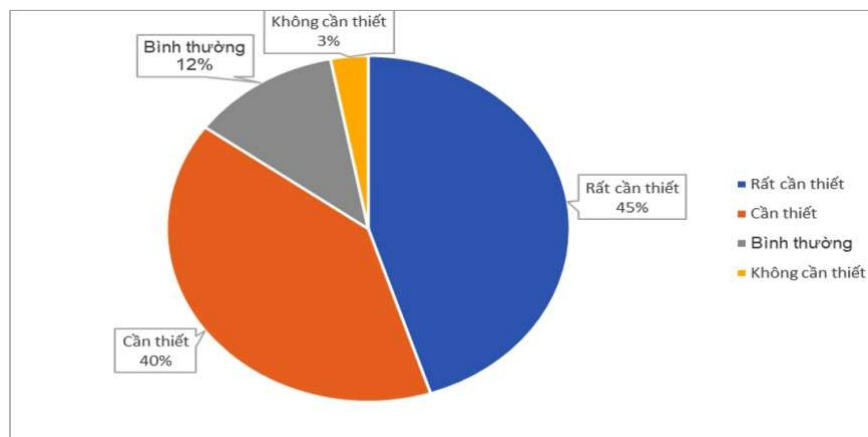
Kết quả điều tra tại bảng 1 cho thấy, có 95% sinh viên (55% + 40%) cho rằng tư duy phản biện là kỹ năng đánh giá đa chiều, lô gic và sáng tạo vấn đề. Có 75% sinh viên (30% + 35%) cho rằng tư duy phản biện là kỹ năng tích lũy thông tin, ghi nhớ nhiều thông tin và nhiều kiến thức khác nhau. Có 45% (20% + 25%) ý kiến cho rằng tư duy phản biện là kỹ năng phản đối người khác và bảo vệ quan điểm cá nhân. Có 70% (25%+45%) cho rằng kỹ năng tư duy phản biện là kỹ năng suy nghĩ và đánh giá một cách độc lập. 60% (23%+37%) ý kiến cho rằng kỹ năng tư duy phản biện là kỹ năng xử lý thông tin phức tạp và mâu thuẫn một cách hiệu quả.

Như vậy, nhận thức của sinh viên về tư duy phản biện không hoàn toàn đồng nhất, tuy nhiên có đến 95 % sinh viên đã có nhận thức

đúng khi cho rằng tư duy phản biện là kỹ năng đánh giá đa chiều, lô gic và sáng tạo vấn đề. Điều này cho thấy sinh viên Đại học Quảng Bình đã có sự hiểu biết và nhận thức về kỹ năng tư duy phản biện khá đa dạng. Một phần sinh viên có những nhận định chưa đúng về kỹ năng tư duy phản biện. Do đó, cần có sự giáo dục hoặc hướng dẫn rõ ràng hơn về kỹ năng tư duy phản biện để làm rõ các khái niệm và tầm quan trọng của nó trong học tập và sự phát triển cá nhân.

Ngoài ra, tác giả cũng đã tiến hành điều tra với câu hỏi: Theo bạn, cần thiết phải phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học không? Kết quả thể hiện ở hình 1

Hình 1. Quan điểm của sinh viên Đại học Quảng Bình về sự cần thiết của việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học

(Nguồn: Kết quả điều tra)

Theo kết quả điều tra ở hình 1 cho thấy đa số sinh viên nhận thức được tầm quan trọng của việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học. Việc 80% sinh viên (tổng của 45% + 40%) đánh giá ở mức cần thiết hoặc rất cần thiết chỉ ra rằng họ nhận thức rõ về vai trò của kỹ năng tư duy phản biện trong việc hiểu và phân tích các khía cạnh của chủ nghĩa xã hội khoa học. Điều này cho thấy sinh viên nhấn mạnh về việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện không chỉ là mong muốn mà còn là một yêu cầu thiết yếu để hiểu sâu hơn về chủ nghĩa xã hội khoa học. Tuy nhiên bên cạnh đa số sinh viên đánh giá cao thì cũng có một phần nhỏ sinh viên đánh giá ở mức độ bình thường 12% và 3% không cần thiết, cho thấy sự khác biệt trong quan điểm và mức độ nhận thức.

Như vậy, kết quả điều tra cho thấy đa

phần sinh viên nhất trí với ý kiến cần thiết phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học tuy nhiên vẫn một số các quan điểm không đồng nhất. Điều này sẽ cung cấp cơ sở cho việc thiết kế chương trình giảng dạy hiệu quả nhằm đáp ứng sự mong muốn và yêu cầu của đa số sinh viên.

2.3.1.2. Phát triển kỹ năng tư duy phản biện của sinh viên trong học tập học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học ở góc độ thực hành

Để làm rõ thực trạng phát triển kỹ năng tư duy phản biện của sinh viên trong học tập học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học tác giả đã tiến hành điều tra sinh viên với câu hỏi “Thái độ của bạn khi tiếp nhận lượng kiến thức mới trong học tập học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học”. Kết quả được thể hiện ở bảng 2:

Bảng 2. Thái độ của sinh viên khi tiếp nhận kiến thức mới trong học tập học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học do giảng viên cung cấp

Thái độ của sinh viên	Thường xuyên	Thỉnh thoảng	Ít khi	Hoàn toàn không
Không chấp nhận			45%	55%
Nghỉ ngơi		8%	80%	12%
Đặt câu hỏi	10%	31%	59%	
Chấp nhận hoàn toàn	80%	12%	8%	
Có ý kiến riêng		45%	25%	30%

(Nguồn: Kết quả điều tra)

Theo kết quả điều tra tại bảng 2 cho thấy có đến 80% sinh viên đánh giá ở nội dung chấp nhận hoàn toàn, có 10% sinh viên tiến hành đặt câu hỏi đối với giảng viên về những nội dung thông tin tri thức mới, 31% sinh viên thỉnh thoảng đặt câu hỏi. Với ý kiến thái độ nghi ngờ, đưa ra quan điểm riêng, không chấp nhận thì 0% sinh viên đánh giá ở mức độ thường xuyên. Kết quả điều tra trên cho thấy đa số sinh

viên đều tin tưởng vào những kiến thức mới do giảng viên cung cấp, rất ít sinh viên đặt câu hỏi hay có những thái độ nghi ngờ, hay đưa ra quan điểm riêng cá nhân. Kết quả này cho thấy nhìn chung sinh viên vẫn đang còn thụ động trong việc tiếp nhận tri thức, chưa có tinh thần chủ động trong học tập, chưa thực sự thực hiện tốt vai trò trung tâm trong hoạt động giáo dục.

Bảng 3. Các phương pháp giảng dạy được giảng viên áp dụng trong học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học

Phương pháp giảng dạy	Thường xuyên	Thỉnh thoảng	Ít khi	Hoàn toàn không
Thuyết trình	55%	45%		
Đàm thoại gợi mở	52%	48%		
Thảo luận nhóm	65%	35%		
Tranh luận	45%	45%	10%	
Nêu và giải quyết vấn đề	65%	30%	10%	
Khẩn trải bàn	15%	45%	35%	5%
Sáu chiếc mũ tư duy	10%	55%	30%	15%
Các phương pháp dạy học khác				

(Nguồn: kết quả điều tra)

Theo kết quả điều tra tại bảng 3, các phương pháp thuyết trình, đàm thoại gợi mở, thảo luận nhóm, tranh luận, nêu và giải quyết vấn đề là những phương pháp được giảng viên thường xuyên sử dụng. Thông qua việc phỏng vấn giảng viên giảng dạy học phần này, phần lớn các giảng viên đã thực hiện việc kết hợp các phương pháp giảng dạy để tạo ra một trải nghiệm giảng dạy đa dạng và sáng tạo. Trong quá trình dạy, giảng viên đã tập trung vào việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện của sinh viên. Thay vì chỉ đơn thuần thúc đẩy việc thể hiện quan điểm cá nhân, giảng viên đã khuyến khích sinh viên xây dựng lý lẽ lô gic và đưa ra những lập luận phản biện dựa trên dữ liệu và chứng cứ cụ thể. Giảng viên yêu cầu sinh viên cung cấp bằng chứng và tài liệu hỗ trợ cho quan điểm của họ, sau đó thúc đẩy sinh viên đối mặt với các lập luận phản đối. Ngoài ra, trong quá trình thuyết trình, giảng viên luôn tạo cơ hội cho sinh viên đặt câu hỏi, đưa ra ý kiến phản

biện hoặc yêu cầu giải thích thêm về nội dung được trình bày. Họ cũng sử dụng các câu hỏi để khuyến khích tư duy sâu sắc và khám phá các khía cạnh phản biện của chủ đề. Để đảm bảo tính tương tác và đa dạng quan điểm, giảng viên không chỉ sử dụng đàm thoại gợi mở mà còn khuyến khích sinh viên đặt câu hỏi và chia sẻ quan điểm đa dạng. Giảng viên cũng khuyến khích sự thống nhất trong nhóm thảo luận bằng cách tạo điều kiện cho sự tương tác xây dựng và thúc đẩy các cuộc tranh luận có giá trị. Mặt khác giảng viên cũng thúc đẩy kỹ năng giải quyết vấn đề bằng cách sử dụng bài giảng và tình huống thực tế, tạo cơ hội cho sinh viên thực hành giải quyết vấn đề và đưa ra các lựa chọn có căn cứ. Giảng viên khuyến khích sinh viên tự nghiên cứu và thu thập thông tin để đối mặt với các vấn đề xã hội khoa học một cách chủ động.

Bằng cách kết hợp nhiều phương pháp vào quá trình giảng dạy, giảng viên đã góp phần giúp sinh viên phát triển kỹ năng tư duy phản

biện một cách tích cực và hiệu quả, đồng thời khuyến khích sinh viên tham gia vào cuộc thảo luận sâu sắc về các vấn đề xã hội khoa học.

2.3.2. Nguyên nhân của thực trạng phát triển kỹ năng tư duy phản biện cho sinh viên trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học

Thứ nhất, lượng kiến thức của bài học lớn trong khi đó thời lượng dành cho chương trình học còn hạn chế. Đa số giảng viên thấy khó khăn trong việc tạo điều kiện để sinh viên phát triển khả năng tư duy phản biện khi học phần yêu cầu phải truyền đạt nhiều kiến thức trong khoảng thời gian hạn chế. Điều này có thể làm giảm thời gian để thảo luận và phát triển khả năng tư duy phản biện của sinh viên.

Thứ hai, học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học thường có tính lý luận cao và yêu cầu sự hiểu biết sâu rộng về các vấn đề chính trị xã hội. Trong khi sinh viên năm 1 tham gia học chưa có đủ kiến thức và hiểu biết sâu về những vấn đề chính trị xã hội, dẫn đến hạn chế trong việc phát triển tư duy phản biện do thiếu căn cứ và hiểu biết về các vấn đề.

Thứ ba, một số sinh viên xem học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học là học phần phụ, không liên quan đến chuyên ngành nên có thái độ học nhằm tích lũy điểm. Do đó, nhiều sinh viên lựa chọn hướng học tập trung vào ghi nhớ thông tin để đạt điểm cao hơn thay vì phát triển khả năng tư duy phản biện.

Thứ tư, một số sinh viên có tâm lý e ngại khi thể hiện ý kiến và giao tiếp trước đám đông, lo lắng về việc bày tỏ ý kiến riêng và sợ bị phê phán hoặc không được chấp nhận làm giảm khả năng tham gia vào các hoạt động tư duy phản biện. Nhiều sinh viên thụ động trong việc học tập. Một số sinh viên lại dành thời gian cho công việc thêm ngoài giờ học, gây ra sự sao nhãng trong việc học và phát triển tư duy.

2.4. Một số biện pháp cơ bản nhằm nâng cao hiệu quả việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học cho sinh viên Trường Đại học Quảng Bình

2.4.1. Đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học

Tư duy phản biện yêu cầu nhận thức, đánh giá và kết luận phải căn cứ vào giá trị của sự thật. Quá trình tư duy yêu cầu chủ thể có đủ năng lực, tự tin để xây dựng niềm tin dựa trên sự hiểu biết và khả năng phân tích khoa học. Chủ thể tư duy phản biện cần thực hiện một loạt hoạt động tự thân bao gồm: “tự tìm tòi, tự quan sát, tự suy luận, tự nhận diện vấn đề, tự đặt câu hỏi, tự tìm câu trả lời, tự kiểm tra và thử thách những điều mà mình tin, những quan điểm, suy nghĩ, những giả định của mình và của người khác” [3, tr.32]. Trước yêu cầu về năng lực tư duy phản biện như trên, giảng viên cần thiết phải đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng xây dựng kỹ năng tư duy phản biện cho sinh viên.

Trong quá trình đổi mới phương pháp giảng dạy, giảng viên cần thực hiện kết hợp nhiều phương pháp giáo dục khác nhau nhằm mục tiêu nâng cao tính khách quan, toàn diện của sinh viên trong đánh giá vấn đề cũng như rèn luyện tính nhạy bén, linh hoạt trong phân tích, xử lý trên cơ sở khoa học. Sinh viên được tiếp cận vấn đề từ nhiều phương pháp khác nhau từ đó phát triển các kỹ năng tư duy logic, kỹ năng tư duy độc lập, kỹ năng tranh luận và nhiều kỹ năng khác.

Đổi mới phương pháp giảng dạy hướng đến việc thay đổi cách giảng dạy để khuyến khích việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện. Thay vì truyền đạt kiến thức một chiều, giảng viên nên tạo cơ hội cho thảo luận, tranh luận và tự tìm hiểu của sinh viên. Một số phương pháp giảng dạy tích cực góp phần kích thích tính tích cực, chủ động của người học như phương pháp nêu tình huống có vấn đề, hệ thống hóa các câu hỏi và thiết kế các bài tập tư duy, phương pháp tư duy 5W1H (phương pháp sử dụng sáu từ để hỏi trong tiếng anh What (cái gì, vấn đề gì), When (Khi nào, thời điểm nào), who (ai, đối tượng nào), where (ở đâu, bối cảnh nào), why

(tại sao, lý do nào), how (như thế nào, tiến hành như thế nào) nhằm phát triển tính toàn diện trong tư duy, phương pháp sử dụng bản đồ tư duy nhằm kích thích sinh viên suy nghĩ và hình thành ý tưởng lô gic; tổ chức các hoạt động nhóm trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học góp phần giúp sinh viên có cơ hội hợp tác, trao đổi, tranh luận nhằm xây dựng kỹ năng tư duy phản biện.

2.4.2. Tạo dựng môi trường giáo dục thân thiện giữa giảng viên và sinh viên nhằm nâng cao hiệu quả phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học

Với đặc thù học phần mang tính lý luận cao lại đề cập đến các vấn đề chính trị, xã hội có tính phức tạp do đó trong quá trình giảng dạy giảng viên cần phải tạo lập môi trường giáo dục tốt. Môi trường giáo dục thân thiện tạo cơ hội cho sinh viên tự do diễn đạt quan điểm, tham gia vào thảo luận và tranh luận. Sự thoải mái trong môi trường giáo dục khuyến khích sinh viên chủ động tham gia vào việc đặt câu hỏi, phân tích và phản biện, từ đó phát triển kỹ năng tư duy phản biện. Môi trường thân thiện giữa giảng viên và sinh viên xây dựng niềm tin và tương tác tích cực. Sinh viên sẽ tự tin hơn khi thể hiện quan điểm của mình và được giảng viên lắng nghe, đồng thời cả hai có thể cùng tham gia vào các hoạt động tư duy phản biện một cách chủ động và phối hợp.

Để xây dựng môi trường giáo dục thân thiện, trước hết giảng viên trường đại học nói chung và giảng viên giảng dạy học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học nói riêng cần xác định sinh viên đóng vai trò trung tâm trong hoạt động giáo dục đồng thời hoạt động giảng dạy cần hướng đến mục tiêu phát triển kỹ năng tư duy phản biện. Giảng viên tạo cảm giác thoải mái và thân thiện trong lớp học, trò chuyện, lắng nghe ý kiến của sinh viên và tạo điều kiện cho họ tự do thể hiện ý kiến. Tạo cơ hội cho sinh viên thảo luận và tranh luận về các chủ đề liên quan đến môn học. Thảo luận giúp mở rộng góc

nhìn và khám phá nhiều quan điểm khác nhau. Giảng viên đảm bảo rằng không có ý kiến bị chối bỏ mà thay vào đó, tất cả đều được đánh giá và kích thích để phát triển tư duy phản biện. Tận dụng các công cụ như diễn đàn trực tuyến, thư điện tử, hệ thống trang web lớp học để tạo cơ hội tương tác liên tục giữa giảng viên và sinh viên. Cung cấp phản hồi liên tục về hoạt động học tập của sinh viên. Phản hồi xây dựng giúp sinh viên hiểu rõ hơn về mình và cách phát triển tư duy phản biện. Tạo cơ hội cho sinh viên làm việc nhóm, thảo luận và trao đổi ý kiến.

2.4.3. Khuyến khích năng lực tự chủ trong tư duy của sinh viên trong học tập học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học

Giảng viên trong quá trình giảng dạy học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học cần nhận định rõ sinh viên là chủ thể tư duy do đó muốn phát triển kỹ năng tư duy phản biện của sinh viên, giảng viên cần tạo cơ hội, điều kiện để phát huy vai trò chủ động tư duy của sinh viên. Giảng viên thúc đẩy vai trò chủ động trong tư duy của sinh viên với nhiều hình thức và phương pháp khác nhau. Cụ thể:

Thứ nhất, giảng viên khuyến khích kỹ năng tự học của sinh viên. Căn cứ vào nội dung giảng dạy, giảng viên đặt ra nhu cầu thúc đẩy sinh viên tự tìm hiểu thêm về các chủ đề liên quan đến môn học thông qua việc đọc sách, tìm hiểu các bài viết nhằm giải quyết những vấn đề giảng viên đặt ra. Cụ thể, khi dạy chương 2: Sự mệnh lịch sử của giai cấp công nhân, căn cứ vào nội dung chương trình, giảng viên yêu cầu sinh viên cần tiến hành nghiên cứu bài học trên cơ sở giáo trình, bài giảng hay các bài báo, bài nghiên cứu từ nhiều nguồn khác nhau. Trong quá trình giảng dạy, khi sinh viên đã có kiến thức cơ bản từ việc tự tìm hiểu trước, giảng viên và sinh viên có thể cùng nhau làm sáng tỏ nội dung bài học. Bằng cách này, giảng viên không chỉ là người truyền đạt thông tin mà còn là người hướng dẫn và khuyến khích sinh viên thảo luận, phân tích sâu hơn về chủ đề. Cuộc thảo luận có thể xoay quanh các câu hỏi quan trọng, ví dụ

như “Tại sao giai cấp công nhân lại đóng một vai trò quan trọng trong lịch sử xã hội?” hoặc “Làm thế nào để giai cấp công nhân thực hiện tốt sứ mệnh lịch sử của mình trong xã hội hiện đại?”. Những câu hỏi này khuyến khích sinh viên suy nghĩ sâu hơn và xây dựng kỹ năng tư duy phản biện trong học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học.

Thứ hai, sử dụng câu hỏi mở trong quá trình giảng dạy. Câu hỏi mở trong giảng dạy học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển tư duy phản biện của sinh viên. Trong lớp học, giảng viên sử dụng các câu hỏi mở góp phần khơi gợi tư duy của sinh viên, khuyến khích sinh viên suy nghĩ chi tiết và sâu sắc về các khía cạnh của chủ đề giúp họ phát triển kỹ năng tư duy phản biện thông qua việc xem xét các góc độ khác nhau. Mặt khác, để trả lời các câu hỏi mở, sinh viên phải xây dựng lập luận dựa trên bằng chứng và logic giúp sinh viên phát triển khả năng tư duy logic và phản biện.

Thứ ba, tạo điều kiện khuyến khích sinh viên tranh luận. Giảng viên tạo không gian cho sinh viên thể hiện quan điểm cá nhân, tham gia vào tranh luận xây dựng sẽ khuyến khích họ xem xét nhiều góc độ và xây dựng lập luận mạnh mẽ. Tuy nhiên, việc tạo điều kiện cho sinh viên tranh luận đòi hỏi sự định hướng và hướng dẫn cụ thể từ giảng viên. Giảng viên cần thực hiện theo dõi, định hướng, hướng dẫn sinh viên cụ thể góp phần khẳng định các quan điểm đúng và phủ nhận những quan điểm sai lầm, giúp sinh viên có nhận thức sâu sắc về bài học, hiểu rõ hơn về các khía cạnh quan trọng của chủ đề chính trị xã hội trong môn học.

Thứ tư, giảng viên cần tiến hành phản hồi các bài viết, bài thuyết trình của sinh viên nhanh chóng, kịp thời.

Đây là một hoạt động cần thiết và quan trọng đối với việc phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong giảng dạy Chủ nghĩa xã hội khoa học. Quá trình tư duy phản biện buộc sinh

viên trải qua một loạt các giai đoạn nhận thức đa dạng để cuối cùng có thể đạt được những kết luận thông suốt và chính xác nhất. Việc phản hồi ý kiến của giảng viên về các bài viết, bài thuyết trình góp phần khẳng định kết quả đúng, tính chính xác của hoạt động tư duy. Để thực hiện tốt hoạt động này, giảng viên không chỉ cần tiến hành phản hồi nhanh chóng và kịp thời mà còn cần thực hiện cẩn thận, có tính xây dựng. Việc phản hồi của giảng viên không chỉ giúp sinh viên hiểu rõ hơn về các khía cạnh của chủ đề mà họ đang nghiên cứu mà còn giúp họ phát triển kỹ năng tư duy phản biện. Khi phản hồi, giảng viên cần tránh việc chỉ trích, phê bình, cần cung cấp các gợi ý cụ thể có tính xây dựng để sinh viên cải thiện.

Như vậy, những biện pháp này tập trung vào việc thay đổi cách tiếp cận giảng dạy, xây dựng môi trường học tập tương tác và khuyến khích sự chủ động của sinh viên, nhằm nâng cao hiệu quả phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong dạy học học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học tại Trường Đại học Quảng Bình.

3. KẾT LUẬN

Tư duy phản biện là kỹ năng tư duy quan trọng trong sự phát triển toàn diện của sinh viên. Phát triển kỹ năng tư duy phản biện trong giảng dạy Chủ nghĩa xã hội khoa học ở Trường Đại học Quảng Bình không chỉ giúp sinh viên hiểu sâu hơn về những vấn đề chính trị - xã hội mà còn đóng góp quan trọng vào việc nâng cao trình độ nhận thức. Sinh viên có năng lực nghiên cứu, phân tích và thấu hiểu kiến thức đồng thời được khuyến khích tiếp cận với các góc nhìn và quan điểm đa dạng. Điều này không chỉ tạo ra một môi trường học tập đa chiều mà còn giúp sinh viên nắm vững phương pháp tư duy khoa học từ việc thu thập thông tin đến phân tích và đánh giá một cách lô gic và có căn cứ. Sinh viên trở nên chủ động hơn trong việc xây dựng quan điểm, luận điểm riêng đồng thời học cách bảo vệ, phản biện cho quan điểm của họ một cách rõ ràng và thuyết phục.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Thị Tuyết Mai (2018), *Phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên ngành luật ở Việt Nam hiện nay*, luận án tiến sỹ, Học viện chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.
- [2] Lê Thanh Sơn chủ biên (2018), *Giáo trình Kỹ năng tư duy phản biện*, Nxb đại học Huế.
- [3] Từ điển Bách khoa toàn thư mở Wikipedia.
- [4] Richard Paul và Linda Elder (2018), *Cẩm nang tư duy phản biện, khái niệm và công cụ*, Nxb Tổng hợp thành phố Hồ Chí Minh, Bùi Văn Nam Sơn hiệu đính.

LỜI CẢM ƠN: Nghiên cứu được tài trợ bởi đề cấp cơ sở năm học 2022-2023 của Trường Đại học Quảng Bình - mã số: CS.05.2023.

Liên hệ:

ThS. Nguyễn Thị Anh Khuyên

Khoa Sư phạm, Trường Đại học Quảng Bình

Địa chỉ: 18 Nguyễn Văn Linh, Đồng Hới, Quảng Bình

Email: anhkhuyen.jen@gmail.com

Ngày nhận bài: 18/9/2023

Ngày gửi phản biện: 25/9/2023

Ngày duyệt đăng: 19/5/2025